

A/S Skrankefoss Træsliperi

STARTEN

A/S Skrankefoss Træsliperi ble bygget i 1910 - 1911. Det var overrettsakfører Hans A. Eid som tok initiativet til dannelsen av fabrikken. Hovedinteressenter var større skogeiere (Hornslie, Eid, Halmrast) som brukte Trevatna og Fallselva som fløtningsvei.

BELIGGENHET OG KRAFT

Fabrikken ble liggende meget gunstig til ved elva, like ved Fall stasjon. Den fikk sin kraft fra "Skranke" som er det øverste store fallet i elva med fossene Skrankefoss, Hellefoss og Krokfoss. Totalt et fall på 76 meter. Det ble anlagt kraftdemning med turbininntak like nedenfor Vassendlandet (Linneruddammen). Herfra førte det velkjente turbinrøret i jern vannkraften ned til fabrikken. Den ble ved starten drevet med turbiner på i alt ca. 1200 hk. Kloss inntil fabrikken ble det anlagt demning for oppsamling av tommer. Denne ble fra gammelt av kalt Torgerdammen eller "Torjedammen". Slik oppstod Torgerfloyta - i nyere tid kalt Skrankefossfloyta.

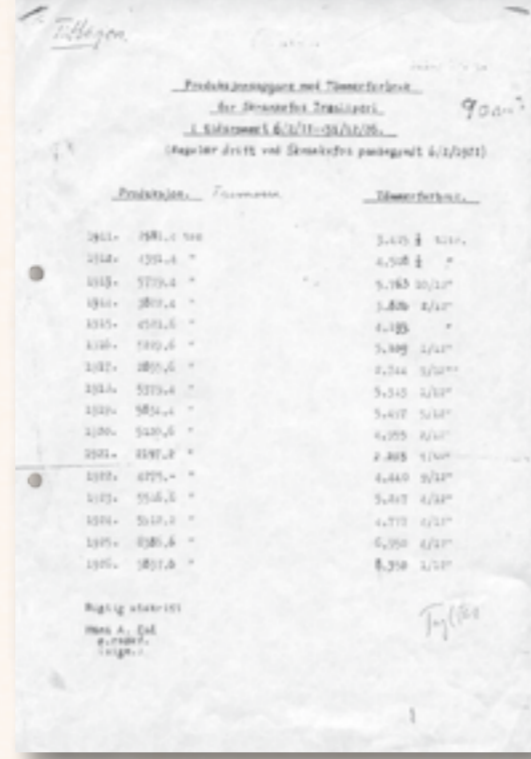

Nikolai Edvardsen i turbinrommet på Skrankefoss ca. 1920-30. Foto utlånt av Bjørn Edvardsen.

RÅSTOFF OG PRODUKSJON

Sliperiet produserte våt mekanisk tremasse og var opprinnelig anlagt for en produksjon på 5-6000 tonn. Ved en større modernisering i 1924-25, ble produksjonen nesten fordoblet. Tommeret til slipingen ble fløtet nedover ei renne fra Vassendlandet til Skrankefossfloyta. Dette foregikk helt fram til 1952. Da ble renna revet og traktor og bil tok over frakta fra Trevatna. Om vinteren ble en stor del av tommeret fraktet fram til fabrikken med hest.

Produksjonsoppgave med tommerforbruk for Skrankefoss Træsliperi i tidsrommet 6. februar 1911 - 31. desember 1926. Denne er underskrevet av overrettsakfører Hans A. Eid som var initiativtaker til dannelsen av A/S Skrankefoss Træsliperi og den første disponent der. Utlånt av Trygve Hagen.

PRODUKSJONSPROSESSEN

Tommeret ble kappet i kabber på 60 cm, rensed for bark, eller spikket som man sa, og via en kjerrat ført inn i fabrikken. Her ble kabbene presset mot store slipesteiner i en av de to Myrens ileggsapparaterne, og omgjort til en "graut" av tremasse. Denne ble så fanget opp av valser og kom ut som flak av råmasse. Disse ble presset sammen til baller og fraktet med jernbane til videreføring av papp og papir.

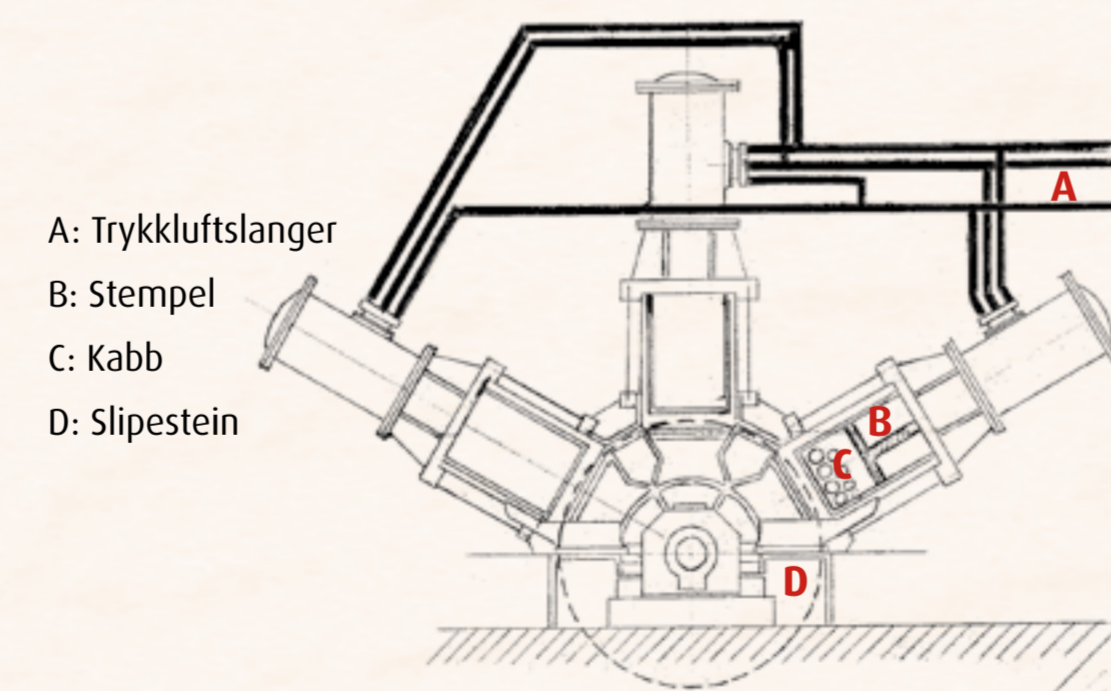
Spikkekmaskin av samme type som ble brukt på Skrankefoss. Alle tre bilder tatt ved Kistefoss museum av Bjørn Edvardsen.

Skrankefoss hadde to Myrens ileggsapparater koblet til samme turbinaksling.

Lignende pressverk ble brukt på Skrankefoss i den siste perioden.

Teknisk tegning av Myrens ileggsapparat for varmslip, med tre ilegg. Utlånt av Trygve Hagen.

INNE I FABRIKKEN

Inne i fabrikken var det en spesiell atmosfære. Rå lukt av tremasse, bark og olje. Bråk fra turbiner, maskiner, damp som ble sluppet ut og mannfolk som skrek beskjeder til hverandre. Om vinteren trekkfullt og kaldt langs gulvet, med skodde inne i fabrikken. En adskillig triveligere arbeidsplass om sommeren.

KONFLIKTER OG KRISEÅR

Driften ved Skrankefoss ble stanset i 1931 på grunn av dårlige økonomiske tider og gjentatte konflikter med Lands Træsliperi. Disse fabrikkene hadde delvis vært konkurranter om både tommer, arbeidskraft og vannføring.

Barkutslipp fra Skrankefoss forurenset dessuten pappen på Lands Træsliperi i perioder. Etter mange rettstvister og erstatningsutbetalinger, ble driften innstilt i 1931 og selskapet begjært konkurs 20. februar i 1932.

LANDS TRÆSLIPERI TAR OVER

A/S Lands Træsliperi tok over fabrikk og fallrettighetene 16. juli 1936. Den nye eieren prøvde oppstart i 1937, men på grunn av dårlig avsetning og prissvikt ble dette vanskelig. Produksjonen kom først i gang igjen i 1946 og økte fram mot 1952. Under driftstansen (1931-1946) var det mye arbeidsledighet og magre år for mange.

SLUTTEN

Det ble etter hvert vanskelig å holde lønnsom drift. Tidene forandret seg og store fabrikker kjøpte opp mindre. Da A/S Union etter hvert fikk aksjemajoriteten, så man mørkt på det. På folkemunne var omkvedet: "De er bare interessert i tømmerkvota". Og skeptikerne fikk rett. Den 30. desember 1961, kunne arbeiderne si "Farvel og takk for oss". A/S Skrankefoss Træsliperi var blitt historie.

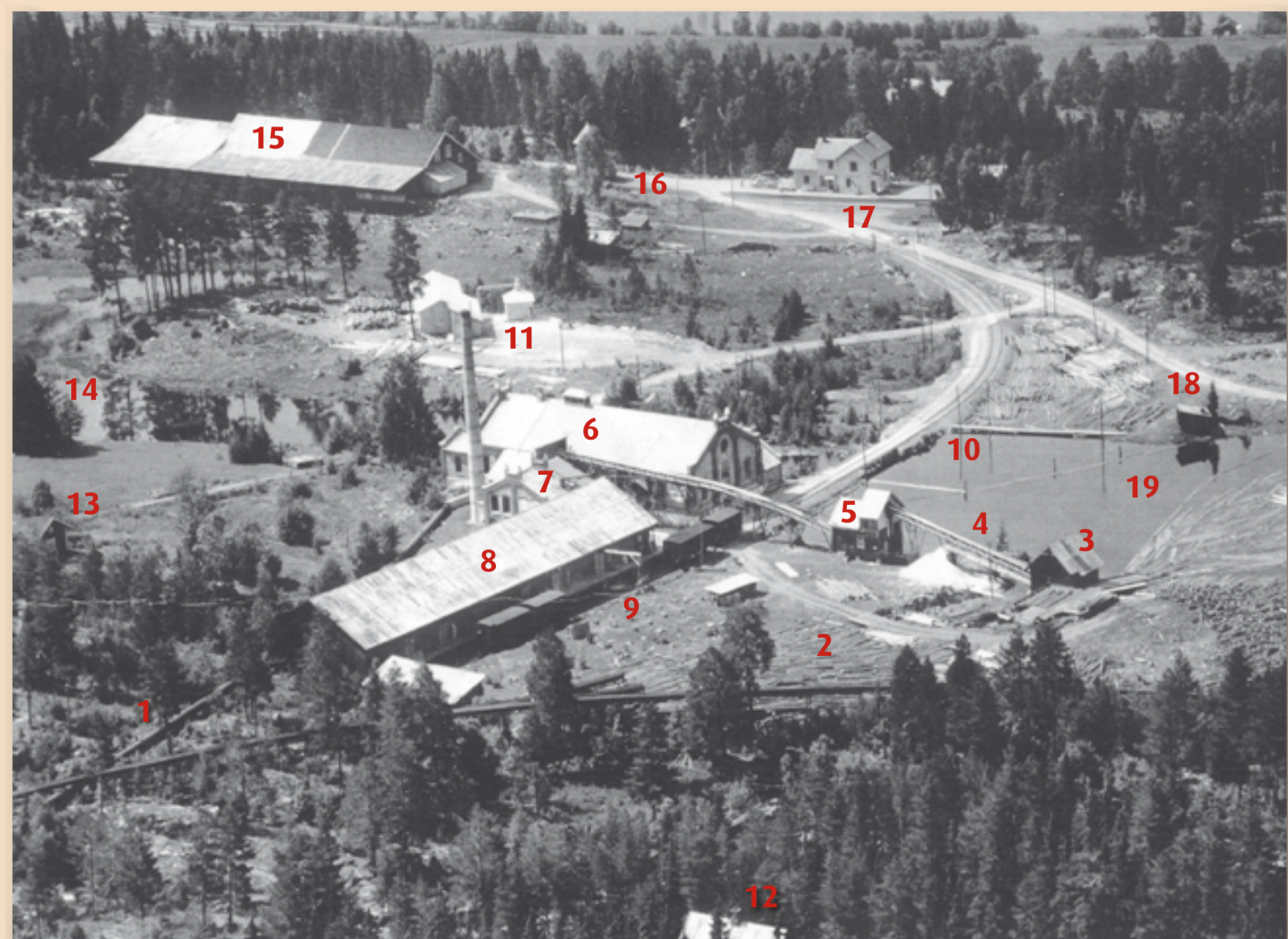

På metallplata har en av arbeiderne malt en siste hilsen med monjemaling.

Plata er tatt vare på og utlånt av Trygve Hagen.

OVERSIKT OVER DE ULIKE VIRKSOMHETENE I SKRANKEFOSSOMRÅDET

1. Turbinrøret
2. Tommerrenna
3. Saga
4. Kjerrat
5. Renseri
6. Fabrikken
7. Fyrhuset
8. Lagerhuset
9. Godsvogner
10. Torgerdammen
11. Materialsag
12. Fjellhaug (fabrikkbolig)
13. Fjellheim (fabrikkbolig)
14. Perstuefloyta
15. Lagerhus for A/S Land Træsliperi
16. Vanntårn, Fall St.
17. Fall Stasjon
18. Smia
19. Skrankefossfloyta

Slik så det ut! Flyfoto tatt 9. juli 1950 er utlånt av Land Museum.

Livet langs Fallselva

Som veiviser langs stien har vi valgt logoen til Lands Træsliperi. En stor L og en tømmerstokk symboliserer bygda og råstoffet, samme symbol som vi har i vårt kommunevåpen. Som stokken har to ender, var driften avhengig av to parter, nemlig skogeieren og arbeideren.

Oppvekst i et levende fabrikkmiljø. Nils og Bjørn E. Edvardsen, ca. 1948. Foto utlånt av Bjørn Edvardsen.

TO SKIFT VED SKRANKEFOSS CA. 1926

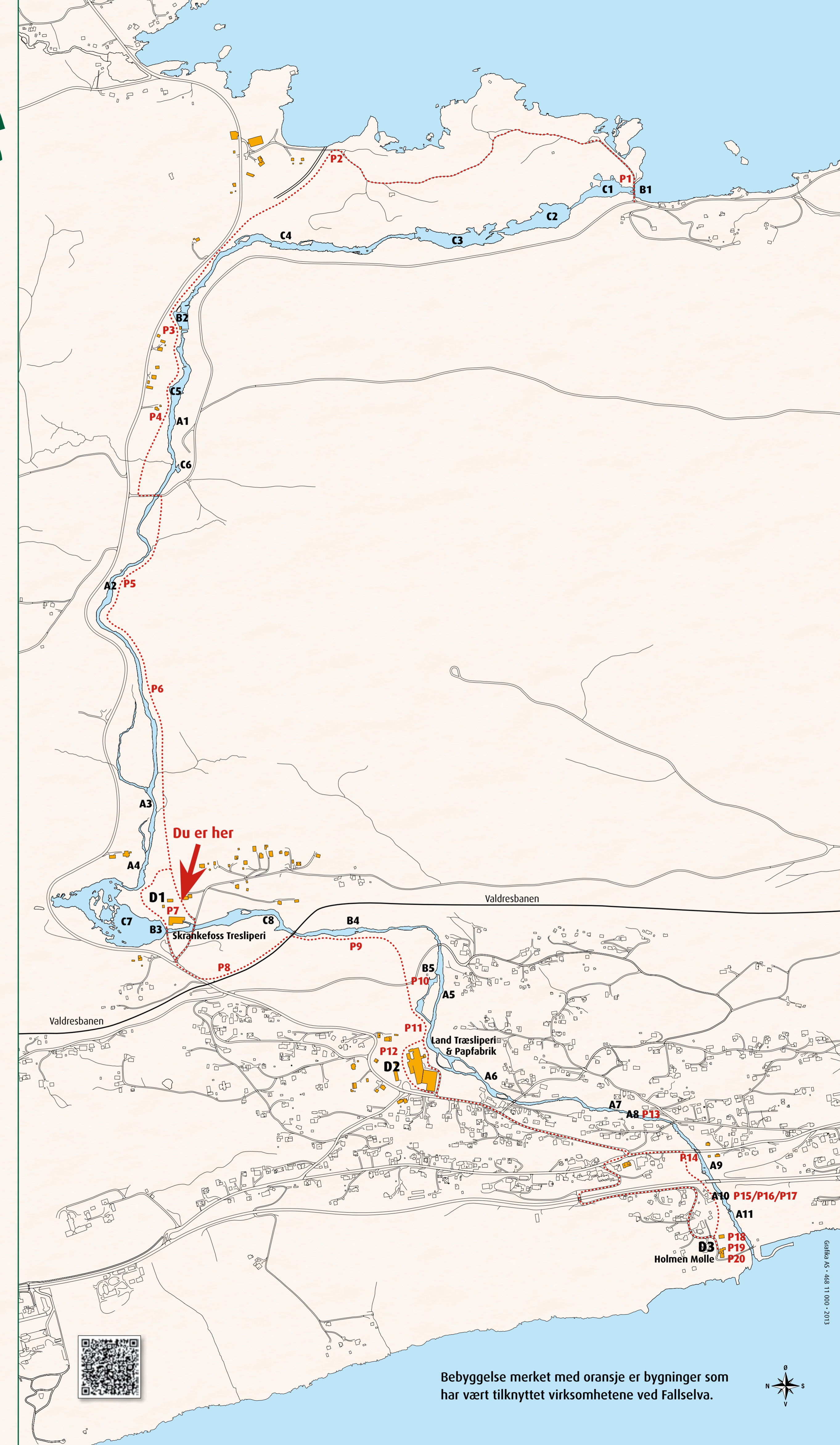

1. Andreas Holt, 2. Sigurd Bekkesveen, 3. Johannes Varpstuen, 4. Johan Madsstuen, 5. Ukjent, 6. Peder Sandsengen, 7. Emil Edvardsen, 8. Martin Edvardsen, 9. Julius Nyhus, 10. Ukjent, 11. Kristian Brateng, 12. Lars Bratvold, 13. Alfred Vestby, 14. Edvard Jensen, 15. Jens Jensen, 16. Ukjent, 17. Jens Eriksrud, 18. Skundberg, 19. Nikolai Ellingsen, 20. Nikolai Edvardsen, 21. Sverre Varpstuen.

Foto utlånt av Bjørn Edvardsen.

- A1 Sagfossene
- A2 Skrankefoss
- A3 Hellefoss
- A4 Krokfoss
- A5 Fellopen
- A6 Fallsfossen
- A7 Kattfoss
- A8 Kvernhussfoss
- A9 Bergfoss
- A10 Eidsfoss
- A11 Møllefallet
- B1 Trevassdammen
- B2 Linneruddammen
- B3 Torgerdammen
- B4 "Inntekten"
- B5 Veadammen
- C1 Damfloyta
- C2 Midtbrottet
- C3 Langfloyta
- C4 Vassendfloyta
- C5 Svendsrudfloyta
- C6 Sedølsfloyta
- C7 Skrankefossfloyta
- C8 Perstuefloyta
- D1 A/S Skrankefoss Træsliperi
- D2 A/S Lands Træsliperi & Papfabrik
- D3 Holmen Mølle

- Post 1 Fallselva
- Post 2 Trevatna, renna og Kanaldammen
- Post 3 Linneruddammen
- Post 4 Saga
- Post 5 Høgskranken
- Post 6 Terenna
- Post 7 A/S Skrankefoss Træsliperi
- Post 8 Lagerhuset
- Post 9 "Inntekten"
- Post 10 Veadammen
- Post 11 Fellopen
- Post 12 A/S Lands Træsliperi & Papfabrik
- Post 13 Kvernhussfossen
- Post 14 Midtelva
- Post 15 Eidsfoss
- Post 16 Mølledammen
- Post 17 Midtuset
- Post 18 Holmen Mølle
- Post 19 Turbinmølla som ikke ble realisert
- Post 20 Holmen anno 1964 (vertikalfoto)

Bebyggelse merket med oransje er bygninger som har vært tilknyttet virksomhetene ved Fallselva.

